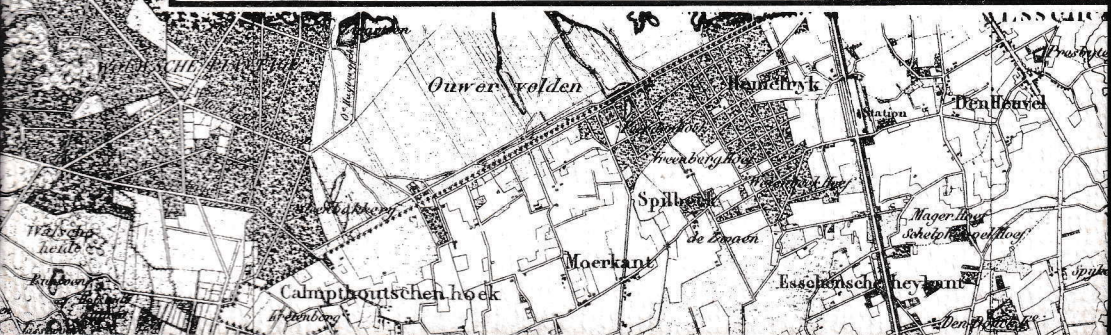

3/4- '91

De Wouwse Coöperatieve Zuivelfabriek

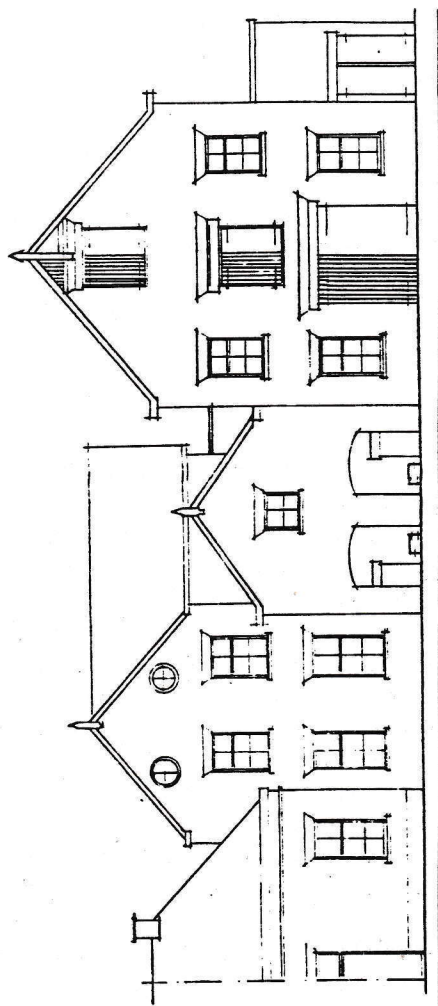
VII. De fabriek in Wouw

De bouw, de uitbreiding en het filiaal in Bergen op Zoom werden in eerdere hoofdstukken al uitgebreid besproken. Hier in kort bestek enkele opmerkingen over verbouwingen, aanpassingen en uitbreidingen van het bedrijf aan de Bergsebaan in Wouw. Oorspronkelijk stond de directeurswoning achter de fabriek. In 1915, toen L. Witteveen tot directeur was benoemd, werd een nieuwe directeurswoning gebouwd langs de toenmalige Rijksweg (nu Bergsebaan). 36) In 1944 werd ten behoeve van de verzekering een schatting gemaakt van de gebouwen. Op deze lijst stonden de directeurswoning, de fabriek met kantoor en de maalderij. Apart staan verder vermeld het wei-, schaft- en poederlokaal en de smederij voor een bedrag van f 9.720,-- en een paardenstal. Verder een loods met wagens en een loods bij de Nederlandse Spoorwegen. Tenslotte was er nog een woning ingericht tot kaaspakhuis met een houten loods. Deze woning was het vroegere stationskoffiehuis van Kee Verplancken. Als laatste was in het schattingsrapport de 27 meter hoge schoorsteen opgenomen die toch nog een waarde van 4.050 gulden vertegenwoordigde. 37)

In 1944 bedroeg de totale waarde van alle gebouwen aan de Wouwse statie f 115.365,--. Telt men daar de Bergse bebouwing bij, dan bezat de zuivelfabriek in 1944 voor een bedrag van 192.213 gulden aan onroerende goederen.

INVENTARIS.

In 1944 stelde de Algemeene Nederlandsche Zuivelbond een taxatierapport op voor de brandverzekering van de inventaris in de Wouwse fabriek. Een soortgelijk rapport werd in 1952 gemaakt, maar toen zat men in Wouw al midden in een verbouwing van de fabriek en werden de machines aan-

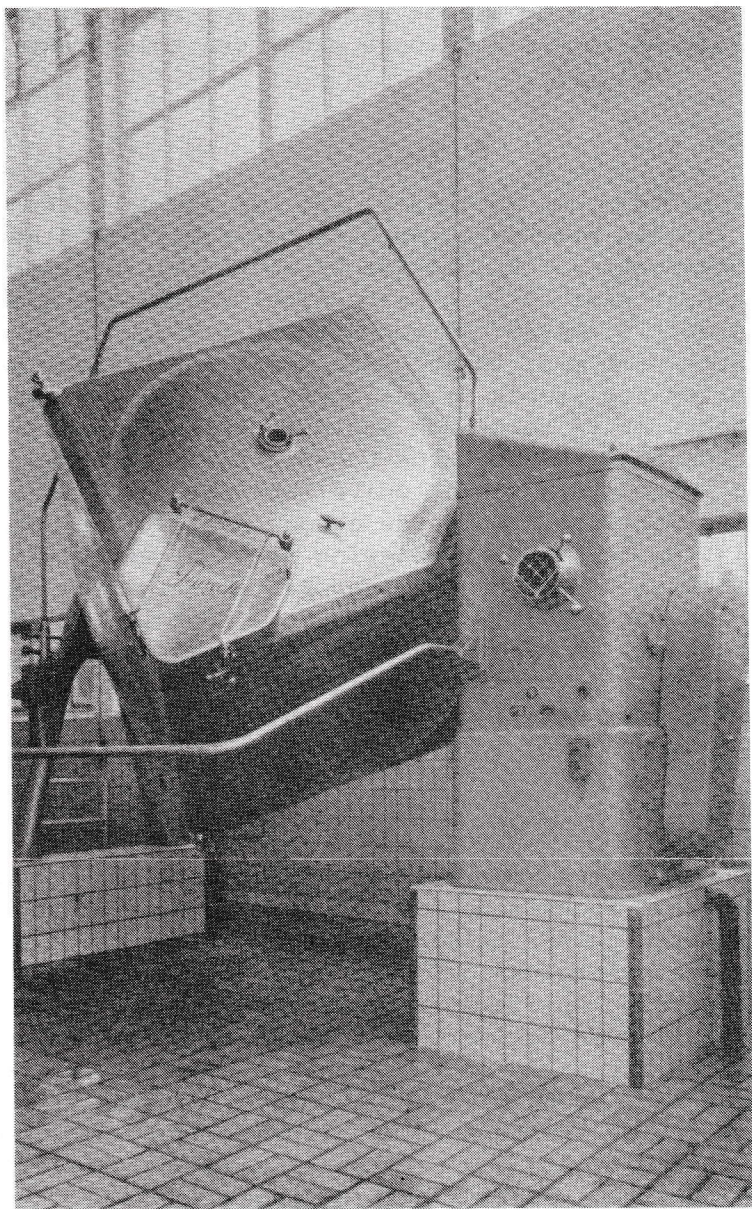
De gevel van de Coöperatieve Stoomzuivelfabriek "Wouw" rond 1947.

gepast aan de eisen des tijds. Bij de indeling door de taxateur van de diverse gebouwen is dat ook duidelijk te zien. Er is een tijdelijke melkontvangst ingericht in 1952 met daarin nieuwe apparatuur. In 1951 werd namelijk een besluit genomen om te moderniseren en er werd een bouwkrediet van vier ton beschikbaar gesteld. Drie ton werd geleend bij de raiffaïsenbank, de rest brachten de leden bij elkaar. Begonnen werd met het mechaniseren van de melkontvangst en daarvoor werd in 1950 een nieuwe rolbaan aangeschaft en in 1951 een melkcentrifugaalpomp met een vermogen van 10.000 liter per uur. Tot 1951 was het mogelijk om per uur maximaal 3000 tot 5000 liter melk in ontvangst te nemen. Er waren zelfs nog verdere uitbreidingsmogelijkheden door aan twee zijden van het gebouw tegelijkertijd te lossen. Dan zou 30.000 liter per uur verwerkt kunnen worden. 38)

CAPACITEIT.

Ook het centrifuge- en karnlokaal beschikten over heel wat meer capaciteit. Dat blijkt uit een overzicht van de apparatuur die in 1951 werd aangeschaft. Pompen met een capaciteit tot 10.000 liter per uur, tanks met een inhoud van 10.000 liter en een complete nieuwe elektrische installatie. Maar ook aan de prijzen is duidelijk te zien dat er in 1952 de nodige vernieuwingen hadden plaats gevonden. Staat de inrichting van het centrifuge- en karnlokaal in 1944 nog voor 42.975 gulden op de boek, in 1952 was dat bedrag gestegen naar 110.685 gulden. Ook in het boterpaklokaal was het nodige vernieuwd. Er was zelfs een machine gekomen die de boter vormde en verpakte. Die kon op volle snelheid 3000 pakjes boter per uur maken. Deze was in 1951 aangeschaft. De lijst werd opgemaakt vóór de verbouwing van de kaasmakerij, want zowel in 1944 als in 1952 worden dezelfde werktuigen en machines genoemd. Die kaasmakerij moet al ver verouderd geweest zijn, want veel spullen dateerden uit het eind van de jaren twintig. Ook in het laboratorium en het speellokaal waren de vernieuwingen doorgedrongen. Zo was in het laboratorium een elektrisch schudapparaat aangeschaft. Zwakke schakel in de vernieuwing moet in die periode nog de machinekamer en

Een nieuwe karn in de fabriek in Wouw geplaatst in november 1959. (coll. R. Hermans).

het ketelhuis gevormd hebben. Beide waren voorzien van machinerieën uit de Tweede Wereldoorlog en de tijd daarvoor. Alleen in het ketelhuis stond een kolenstoker uit 1947.

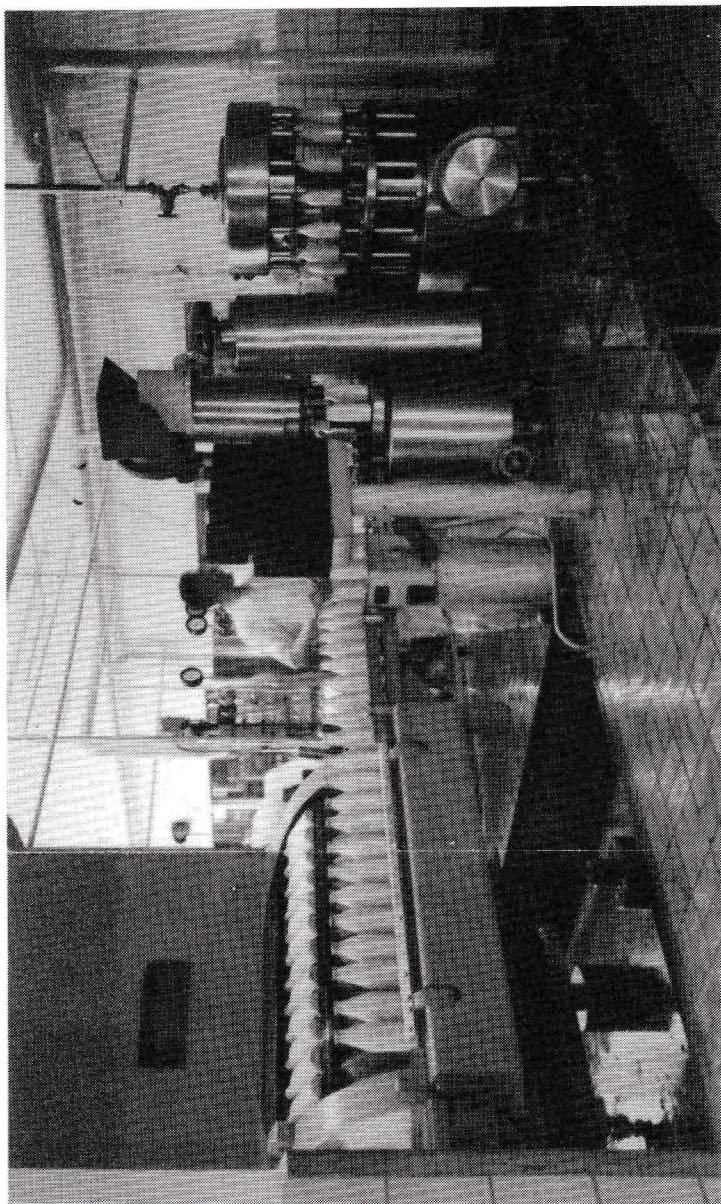
KANTOOR.

Op het kantoor was in 1952 al wel het een en ander veranderd. In 1944 beschikte men over één schrijfmachine en één rekenmachine. In 1952 was er een extra schrijfmachine aangeschaft maar ook een telmachine, een boekhoudmachine en een multiplicator. De vooruitgang was ook in de administratie niet meer te stoppen! Naast het kantoor bezat de fabriek nog steeds de maalderij. Die bleek nauwelijks meer gebruikt te worden en in 1954 werden deze activiteiten afgestoten. De Wouwsche Coöperatieve Landbouw vereniging, de buurman van de zuivelfabriek, nam deze maalactiviteiten over. Een derde gebouw was dat van de poedermakerij. Op de benedenverdieping waren de werkplaats, het schaftlokaal en het kantoor van de fokvereniging en een kleed- en waslokaal. Boven zat het weiberglokaal en het poederlokaal. In die laatste ruimte stond de poedermachine. De totale inventaris werd in 1944 geschat op f 253.976,02, terwijl de waarde in 1952 gestegen was naar f 610.133,--.

ONTVANGSTEILAND.

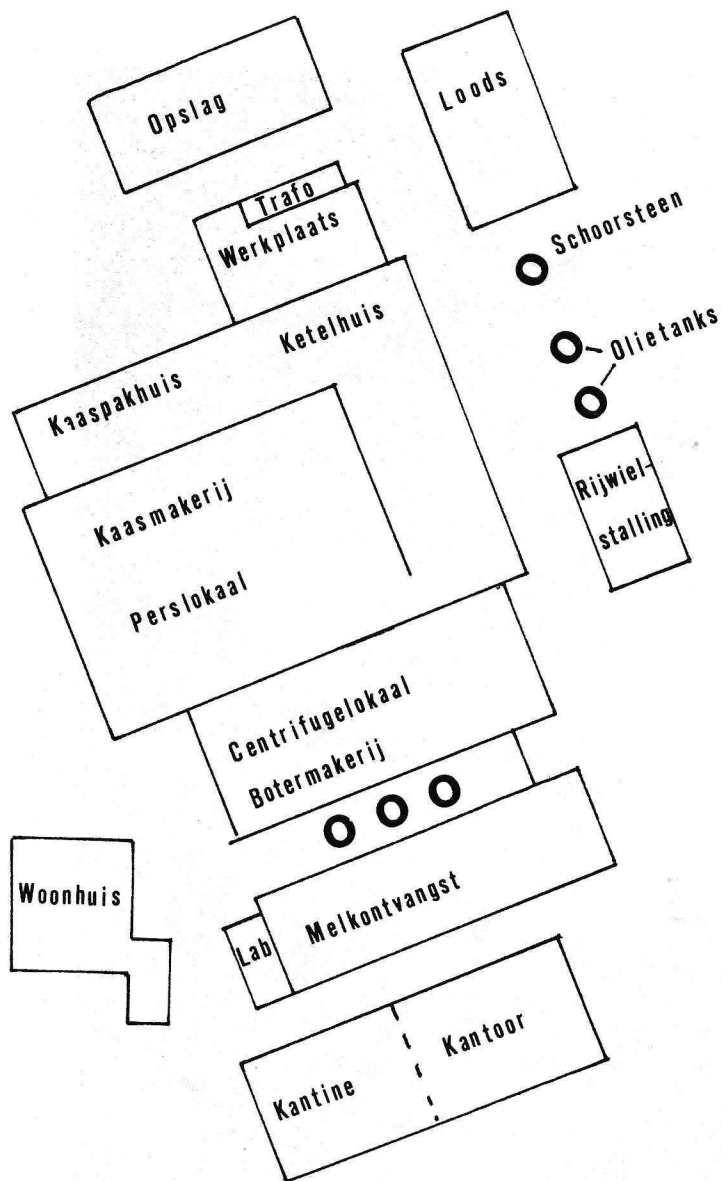
De nieuwe fabriek voor melkverwerking werd ontworpen door het Neutraal Technische Adviesbureau in Driebergen. Het plan voorzag in een melkontvangst in eilandvorm, waarbij langs twee kanten van het gebouw de melkbussen gelost konden worden. Op die manier kwam het ontvangststation helemaal los van het verwerkingslokaal. Die scheiding betekende meer rust in de rest van het bedrijf. Aan het ene eind van het gebouw werd het laboratorium ondergebracht, terwijl aan de andere kant de eierontvangst werd ingericht. De melk werd via een tunnel naar het centrifuge-lokaal gepompt. Vanaf de melkontvangst kon men ook via een luchtbrug in het andere lokaal komen, maar dan ter hoogte van de melktanks.

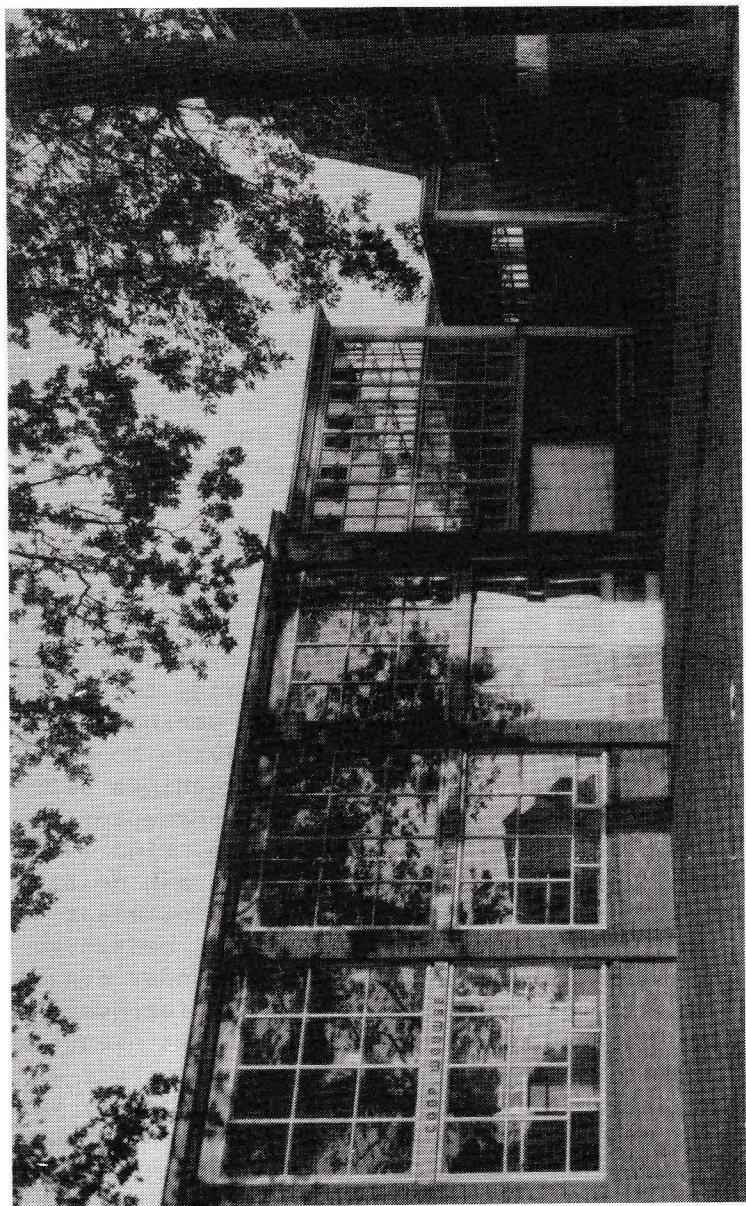
De afdeling in de melkfabriek waar de "Wouwse pap" in flessen werd gedaan. (Foto: coll. mevr. E. van Heijst).

BERGEN OP ZOOM - WOUW

Plattegrond van het fabriekscomplex rond 1950.

De voorzijde van het fabriekscomplex in de jaren vijftig. (Foto coll. mevr. E. van Heijst).

In het nieuwe gedeelte waarin de melk verwerkt werd hingen in totaal elf tanks met een gezamenlijke inhoud van 64.000 liter. Om de melk te pasteuriseren vóór die in de kaasbak ging, had men in het centrifugelokaal een platenpasteur die 10.000 liter per uur kon verwerken. Daarin werd de melk tot 80 of 90 graden verhit. Enkele jaren later werd de kaasmakerij geheel gemoderniseerd. En langzaam naderden we dan het moment waarop er niet meer uitgebreid gaat worden, maar dat er gesproken wordt over een fusie, terwijl ook de definitieve sluiting in beeld komt. Na de verhuizing van directeur H. Witteveen in 1966 naar Roosendaal was de bedrijfsleiding in Wouw overgegaan in handen van W. Brandsma. Hij kreeg de ondankbare taak om in april 1978 de stoom af te blazen van de ketels die 84 jaar onder druk hadden gelegen: het einde van de in 1894 opgerichte Coöperatieve Wouwse Stoomroomboterfabriek.

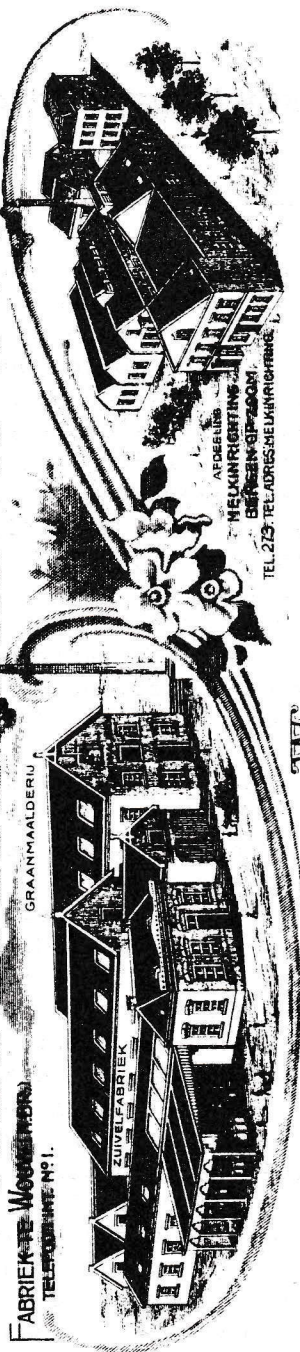
VERKOOP.

Al in 1976 werd de Landbouwvereniging benaderd om het gebouwencomplex aan de Bergsebaan te kopen. 39) Besprekingen met de Landbouwvereniging over de verkoop liepen op niets uit omdat men daar de prijs te hoog vond, maar bovendien was het WCLV-bestuur van mening dat het gebouw ondoelmatig was door de verschillende hoogtes in de bebouwing. Toen op 15 april 1978 de machines definitief stil werden gezet, bleef het gebouwencomplex voorlopig nog in handen van de grote coöperatie. Eind 1982 werd het gebouwencomplex toch nog verkocht, nu aan de firma Van de Veldt, die ook de steenfabriek op Oostelaar had gekocht. Vanaf dat moment nemen een aantal bedrijven en bedrijfjes hun intrek in het complex waaronder een garagebedrijf en een verpakkingsbedrijf voor dierenvoedsel. In 1989 kwam het complex nog een keer in het nieuws, en nog wel landelijk! De politie deed toen een inval en vond voor een straatwaarde van 60 miljoen aan cocaïne, verstopt in vaten. Eigenlijk een triest einde voor een gebouw dat zoveel glorie-dagen heeft gekend en aan veel mensen arbeidsvreugde en het dagelijks brood heeft verschaft.

OP STOOMZUIVELFABRIEK EN GRAANMAALDERIJ TE WOUW (NB)

FABRIEK TE WOUW (NB)
TELEFONUM N° 1.

Wouw,
BERGEN OP ZOOM,

20 April 1923

Briefhoofd uit 1923 met de gebouwen in Wouw en Bergen op Zoom. Het gebouw in Bergen op Zoom lijkt een geheel vrijstaand complex, maar in werkelijkheid stond het helemaal ingebouwd in de Bergse binnenstad. (Archief H. Witteveen).

Deze uitgave werd mede mogelijk
door de financiële steun van de
Drankencentrale "Wouw" B.V.

